

ภาวะผู้นำ : จริยธรรมนักการเมืองไทยตามหลักพระพุทธศาสนา

LEADERSHIP: THAI POLITICIANS ETHIC ACCORDING TO BUDDHISM

อภิชา สุขจীন และคณะ*

Aphicha Sukjeen And Others

Received: 2020-10-06

Revised: 2020-12-29

Accepted: 2020-12-31

1.บทคัดย่อ

ปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมืองเป็นปัญหาที่มีมามากกว่า 80 ปี นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 เกิดการรัฐประหารหรือการยึดอำนาจซ้ำแล้วซ้ำอีก สาเหตุสำคัญประการหนึ่งก็คือ เกิดจากตัวผู้ปกครองเอง หรือนักการเมืองที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม เกิดการคอร์รัปชัน จนนำไปสู่การออกมาเรียกร้องของประชาชนจนเกิดความวุ่นวายในสังคม จนทำให้ประเทศชาติขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนเกิดแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำ หรือคุณสมบัติของผู้ปกครอง หมายถึงความสามารถในการดูแล ปกป้อง ค้ำครอง เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม ผู้ปกครองหรือผู้นำเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดสรรมาจากเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน ให้เข้ามาทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของส่วนรวม นักการเมืองหรือ ผู้ปกครอง ถือเป็นตัวแทนของประชาชนในการเป็นกระบอกเสียงสะท้อนให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองได้รับทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ ซึ่งนักการเมืองหรือผู้ปกครองที่ดีตามหลักการทางพระพุทธศาสนานั้นจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาสติปัญญาและยึดมั่นในหลักพุทธธรรม เพราะเมื่อผู้นำยึดมั่นในหลักการทางพระพุทธศาสนาแล้วนั้นประโยชน์ก็จะเกิดขึ้นกับประชาชน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, จริยธรรม, นักการเมือง

ABSTRACT

This article is about the ethics problem of Thai politician and the ethical issues of Thai politicians have been repeated coups or seizures of power. The Ethics problem of Thai politician had existed for more than 80 years since the government change in B.E. 2475. There have been repeated coups or seizures of power. The important cause belongs to governor or politicians who was focusing on personal benefits rather than the public. The corruption by governor and politicians was the cause to make Thai came out to request public demand, the cause of social unrest. The leadership concepts or the governor

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ปัญญา สุนันตา อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
แพรวณา กองทิพย์ อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

qualifications aim to ability to control and protect people. The care taker of people to be peace in societies. The governors or leaders who was selected from people came to take care of public benefits. They were the senate of people to protect their people. According to the Buddhism principle, the good governors or good leaders should be a person who had developed on wisdom and adhere in Buddhism principle. When the governor was adhered in Buddhism principle, the public benefits must have on all people.

Keywords: Leadership, Ethic, Politicians

1. บทนำ

Aristotle นักปรัชญากรีก กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Man is a social animal) โดยสภาพธรรมชาติจะต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ติดต่อกันสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างอิสระลำพังแต่ผู้เดียว สังคมจึงเกิดขึ้น Aristotle ย้ำว่า จะไม่มีมนุษย์อยู่โดดเดี่ยวในโลก เพราะคนเดียวไม่อาจสืบเชื้อสายวงศ์ตระกูลได้ไม่สามารถป้องกันตนเองได้¹ ดังนั้นมนุษย์จัดเป็นสัตว์สังคม ที่จะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ไม่สามารถที่จะอาศัยอยู่เพียงลำพัง เมื่อมีการรวมตัวกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป กลายเป็นครอบครัว ชุมชน จนกลายเป็นสังคม การวางกรอบหรือกฎระเบียบถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้สังคมนั้นอยู่ร่วมกันอย่างสงบ เมื่อเกิดสังคมขึ้นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีอีกอย่างหนึ่งก็คือตัวแทน ผู้ปกครอง หรือ ผู้นำที่มีหน้าที่จะต้องเป็นผู้ดูแลคนในสังคม²

ผู้นำในบริบทสังคมปัจจุบันหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ผู้ปกครอง หรือ นักการเมือง หมายถึงผู้ที่เป็นตัวแทนของประชาชนในสังคม มีหน้าที่ในการรักษาซึ่งผลประโยชน์ของส่วนรวม ผู้นำที่ดีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นผู้ที่มีสติปัญญา มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน เพราะเมื่อผู้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรมแล้วนั้น ก็ย่อมที่จะนำพาสังคมให้เจริญงอกงามไปด้วย ดังเช่นที่โสเครตีส นักปรัชญากรีกที่ได้พูดถึงพฤติกรรมในทางจริยธรรมที่ดีคือ ผู้นำต้องมีปัญญาองค์ความรู้ที่รอบด้านที่ดี แยกแยะความชั่วและความโง่เขลาเบาปัญญาได้ รู้ว่าอะไรดี ชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร³ มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ล้วนต้องการความสุข ผู้ปกครองหรือผู้นำที่ดีต้องเว้นจากการประพฤตชั่วเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคมในขณะที่รัฐธรรมนูญของไทยเองก็ได้ให้ความสำคัญกับ “จริยธรรม” ทางการเมือง ก่อนข้างจะเป็นพิเศษโดยเขียนไว้ในมาตรา 276 ให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ ดำเนินการให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมภายใน 1 ปี นับแต่วันประกาศในรัฐธรรมนูญ ถ้าจัดทำไม่เสร็จตามเวลา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและกรรมการองค์กรอิสระต้องพ้นจากตำแหน่ง

¹ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *มนุษย์กับสังคม*, (โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550), หน้า 17.

² พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*, (สำนักพิมพ์สยาม, 2550), หน้า 292.

³ สมบัติ จันทรวงศ์, *ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น: บทวิเคราะห์โสเครตีส พิมพ์ครั้งที่ 2*, (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), หน้า 10

ปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมืองไทยเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกึ่งที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ การใช้ อำนาจรัฐหรืออำนาจทางการเมือง (political power) ซึ่งมีผลกระทบในขอบเขตที่กว้างและลึกเกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ดังนั้น การเข้าสู่ตำแหน่งและการดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงมักได้รับความ ไว้วางใจอย่างมากจากประชาชน (public office is a public trust) และถูกมองจากประชาชนอย่างเข้มงวดเป็นพิเศษ มากกว่าบุคคลธรรมดาโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้มาตรฐานจริยธรรมด้านศีลธรรม จริยธรรมมาเป็น เครื่องมือในการควบคุมตรวจสอบการตัดสินใจ (decision making) และการกระทำ (action) ของนักการเมืองใน ฐานะบุคคลสาธารณะ⁴ ในทัศนะของ เวเบอร์ (Max Weber) นักการเมืองควรมีคุณสมบัติเด่น 3 ประการ คือ 1) มี อารมณ์ผูกพันแน่นแน่ว จริงจังต่ออุดมการณ์ (passion) ซึ่งหมายความว่านักการเมืองจะต้องรู้สึกห่วง กังวล เอาใจใส่ ต่อสิ่งที่เขาต้องการจะต่อสู้ คำว่า “passion” ไม่ใช่อารมณ์ที่เกิดจากความตื่นเต้นที่ไร้ความหมาย (sterile excitement) หรือเป็นเพียงเจตคติภายใน (inner attitude) เท่านั้น แม้แต่การปฏิบัติที่ปราศจากความรับผิดชอบก็ไม่นับว่าเป็น passion 2) มีความรับผิดชอบ (responsibility) จริยธรรมของความรับผิดชอบต่อตัวที่จะชี้ให้เห็นชัดว่า นักการเมืองมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่ออุดมการณ์หรือไม่ และ 3) มีวิจารณญาณ (judgment) ซึ่งหมายถึง ความสามารถที่จะรักษาไว้ซึ่งความไม่หวั่นไหวและความสงบ แต่สนองตอบต่อสภาพความเป็นจริง หรืออีกนัยหนึ่ง จะต้องพิจารณาสิ่งต่างๆ และคนจากระยะห่าง การขาดวิจารณญาณเป็นบาปหนักอย่างหนึ่งของนักการเมือง เป็น สิ่งที่ทำให้ไร้ประสิทธิภาพทางการเมือง⁵

ในทางพระพุทธศาสนาผู้นำหมายถึง บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการ อยู่ร่วมกันก็ตาม หรือทำ การร่วมกันก็ตาม ให้พากันไปด้วยดี สู่จุดหมายที่ดีงาม⁶ ดังพุทธพจน์ที่ว่า เมื่อฝูงโคว่ายน้ำ ข้ามน้ำถ้าโคจำฝูงไปคดโคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปคดตามกันเพราะมีผู้นำที่ไปคดจนโคในหมู่มนุษย์ก็ฉนั้นบุคคลผู้ใด ได้รับสมมติให้เป็นใหญ่หากบุคคลผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรมหมู่ประชาชนนอกนั้นก็ประพฤติชั่วเสียหลายแวัน แคว้นทั้งหมดก็จะยากเข็ญหากผู้ปกครองเป็นผู้ไร้ธรรมเมื่อฝูงโคว่ายน้ำข้ามน้ำถ้าโคจำฝูงไปตรงโคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไป ตรงตามกันเพราะมีผู้นำที่ไปตรงจนโคในหมู่มนุษย์ก็ฉนั้นบุคคลผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นใหญ่หากบุคคลผู้นั้น ประพฤติชอบธรรมหมู่ประชาชนนอกนั้นก็พลอยดำเนินตามทั้งแวันแคว้นก็จะอยู่เป็นสุขหากผู้ปกครองตั้งอยู่ใน ธรรม⁷ พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นความสำคัญของผู้นำต่อความอยู่รอด สวัสดิภาพ และสันติสุขของสังคมและ ประเทศชาติทั้งหมดผู้นำจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในแง่ของการนำพาความสุขความเจริญมาสู่สังคม

3. ภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนา

ภาวะผู้นำ หรือผู้นำ ในความหมายทางพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง ผู้ที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลาย รวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการอยู่ร่วมกันก็ตาม หรือทำการร่วมกันก็ตาม ให้พากันไปด้วยดี หรือไปสู่จุดหมายที่ดีงาม

⁴ ภัทร์ เสรีรังสรรค์, นักการเมืองไทย: จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชันสภาพปัญหาสาเหตุ ผลกระทบ แนวทางแก้ไข, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธาร, 2549), หน้า 19.

⁵ มนตรี เจริญวิทยาการ, จริยธรรมในวิชาชีพ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2546), หน้า 8.

⁶ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), ภาวะผู้นำ, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมการพิมพ์, 2546), หน้า 3.

⁷ วจ.จตุกก (ไทย) 21/70/89

ความหมายของผู้นำตามหลักพุทธศาสนานั้น มีความหมายที่กว้างและลึกมากกว่าความหมายโดยทั่วไป โดยที่เป้าหมายที่ผู้นำจะพาไปนั้นนอกเหนือจากถูกต้องดีงามแล้วนั้น ยังจะต้องถูกต้องตามธรรมอีกด้วย ผู้นำที่ดีจะต้องมีสติปัญญา มีความดีงาม รู้ความสามารถของบุคคลอื่น สามารถที่จะประสานให้คนทั้งหลายมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ในทางพระพุทธศาสนาได้วางคุณสมบัติของผู้นำ ดังนี้⁸

คุณสมบัติของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

1. ตัวผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติภายในของตนเองเป็นจุดเริ่มและเป็นแกนกลางไว้
2. ผู้ตามโยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับผู้ตามหรือเราอาจจะไม่เรียกว่าผู้ตามในพุทธศาสนาก็ไม่ได้นิยมใช้คำว่าผู้ตามเราอาจจะใช้คำว่า “ผู้ร่วมไปด้วย”
3. จุดหมายโยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับจุดหมายเช่นจะต้องมีความชัดเจนเข้าใจถึงแก่และแน่วแน่ในจุดหมายเป็นต้น
4. หลักการและวิธีการโยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับหลักการและวิธีการที่จะทำให้สำเร็จผลบรรลุจุดหมาย
5. สิ่งที่จะทำโยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสิ่งที่จะทำ
6. สถานการณ์โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่จะประสบซึ่งอยู่ภายนอกกว่าทำอย่างไรจะผ่านไปได้ด้วยดีในท่ามกลางสังคมสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งที่จะประสบเช่นปัญหาเป็นต้น

ผู้นำที่แท้จริงตามหลักพระพุทธศาสนานั้นจะต้องถือธรรมเป็นใหญ่ หรือเรียกว่า ยึดธรรมาธิปไตย ซึ่งหมายถึง การถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดเอาธรรมเป็นสำคัญ เชิดชูหลักการ ปฏิบัติตามและเพื่อเห็นแก่ความจริงความถูกต้องดีงาม ผู้นำที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ต้องไม่เป็นอัตตาทิปไตย และไม่เป็นโลกาธิปไตย คือ ไม่มุ่งหาคะแนนนิยมเป็นใหญ่ ไม่ทำเพียงเพื่อหาเสียงหรือให้คนชอบ แต่เอาธรรม หรือเอาข้อเท็จจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เอาหลักการเป็นใหญ่ ตัดสินกันด้วยหลักการที่มีความยุติธรรมนั่นเอง

4. ผู้นำในกฎทนต์สูตร

กฎทนต์สูตร เป็นพระสูตรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารบ้านเมือง เป็นการปฏิรูปแนวความคิดในการบริหารบ้านเมืองที่กล้าหาญที่สุดและใหม่ที่สุดในสมัยพุทธกาล เป็นการลบล้างตำรา ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีเดิมซึ่งกำหนดโดยพราหมณ์โรหิต ซึ่งถือว่าเป็นราชบัณฑิต ผู้รอบรู้ นักวิชาการ และที่ปรึกษาผู้นำของประเทศที่มีบทบาทสูงสุด พราหมณ์โรหิตในเรื่องนี้ คืออดีตชาติของพระผู้มีพระภาค ที่บังเกิดในสมัยของพระเจ้ามหาวชิตราช ได้วางกุศโลบายเพื่อปราบโจร ผู้ร้าย เพื่อสร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้กับพสกนิกร โดยพลิกปัญหาและอุปสรรคให้กลายเป็นโอกาส แทนที่จะส่งเสริมให้คนทำบาปตามประเพณีเดิมของการทำพิธีบูชายัญ ซึ่งเป็นความเชื่อที่มั่งงายว่าจะต้องมีการฆ่าสัตว์บูชายัญเพื่อความเป็นสิริมงคล ซึ่งพราหมณ์โรหิตของพระเจ้ามหาวชิตราชกลับพลิกพิธีอันโหดเหี้ยมมั่งงาย ให้กลายเป็นการพัฒนาบ้านเมืองและเศรษฐกิจแบบยั่งยืน หรือที่เรียกว่า ยุทธศาสตร์ 6 ชั้น ในยุทธศาสตร์ 6 ชั้นนี้ ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาผู้นำถึง 2 ยุทธศาสตร์ คือ⁹

⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ภาวะผู้นำ, หน้า 5.

⁹ พระภวนาวริยคุณ, รัฐศาสตร์เชิงพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากรู๊ป, 2547), หน้า 42-44

ยุทธศาสตร์ที่สาม ว่าด้วยเรื่อง พัฒนาผู้นำ พัฒนาบุคคลซึ่งเป็นหัวใจระบบการบริหารบ้านเมืองให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใส ด้วยการตรวจคุณสมบัติ 4 ประการของผู้นำ และคุณสมบัติ 4 ประการของพราหมณ์ บุโรหิตว่ามีลักษณะถูกต้องตามตำรา เป็นคนดี มีชาติตระกูลดี มีความรู้ความสามารถ มีความ มั่งคั่ง มีบารมี เพียงพอที่จะบริหารบ้านเมืองได้ และจะทำให้พิธีนี้ประสบความสำเร็จ คุณลักษณะ 8 ประการของผู้นำ คือพระเจ้ามหาวิชิตราช ประกอบด้วย 1. ชาติตระกูลดี 7 ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครคัดค้านตำหนิได้ 2. บุคลิกลักษณะเป็นสง่า น่าเลื่อมใส 3. มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก 4. มีกองทัพที่เข้มแข็ง 4 เหล่า อยู่ในระเบียบวินัย มีเดชาภาพ ที่จะปราบข้าศึก 5. มีพระราชศรัทธา บริจาคทานไม่ตระหนี่ บาเพ็ญพระราชกุศลเสมอ 6. มีความรอบรู้ในสรรพศาสตร์ และความรู้ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา 7. มีความลึกซึ้งในปรัชญาภาสิต รู้จุดมุ่งหมายแห่งภาสิต 8. เป็นบัณฑิตที่รอบรู้ประวัติศาสตร์ รอบรู้เรื่องปัจจุบัน และมีวิสัยทัศน์แห่งอนาคต

ยุทธศาสตร์ที่สี่ คือ พัฒนาระดับจิตใจของผู้นำคือการยกย่องให้กำลังใจโดยขยายพระทัยของพระเจ้ามหาวิชิตราชให้กว้างขวางครอบคลุมทั้งรัฐ ด้วยการแสดงยัญพิธี 3 ประการ คือ 1. เมื่อคิดจะให้ก็ต้องไม่เสียดาย ต้องใจใหญ่ กล้าให้ ไม่กังวลว่ากองสมบัติจะสิ้นเปลืองลดถอยลงไป ก่อนให้ต้องไม่เสียดาย 2. ขณะให้ก็ไม่ควรเสียดาย ต้องให้ด้วยความเต็มใจ ด้วยความเลื่อมใสยินดี 3. เมื่อให้ไปแล้วก็ไม่ควรเสียดายว่ากองสมบัติสิ้นเปลืองไปแล้ว ควรจะรู้สึกปลื้มยินดีเมื่อหวนคิดทุกครั้ง

5. จริยธรรมกับการเมือง

นักการเมืองถือเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการกิจที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ การใช้ อำนาจอธิปไตยหรือ อำนาจทางการเมือง (political power) ซึ่งมีผลกระทบในขอบเขตที่กว้างและลึก เกี่ยวข้องโดยตรงกับเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ดังนั้นการเข้าสู่ตำแหน่งและการดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง จึงมักได้รับความไว้วางใจอย่างมากจากประชาชน (public office is a public trust) และถูกมองจากประชาชนอย่างเข้มงวดเป็นพิเศษมากกว่า บุคคลธรรมดาโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้มาตรฐานจริยธรรมด้านศีลธรรม จริยธรรมมาเป็นเครื่องมือในการควบคุมตรวจสอบการตัดสินใจ และการกระทำ (action) ของนักการเมืองในฐานะบุคคลสาธารณะ

จริยธรรมนักการเมือง มนตรี เจนวิทย์การมองว่า นักการเมืองเป็นอาชีพที่อาศัย การเตรียมตัวน้อยกว่า อาชีพอื่นๆ เช่น อาชีพหมอ พยาบาล วิศวกร ครู ทหาร นักกฎหมาย ซึ่งทุก อาชีพมีการศึกษาอย่างเป็นระบบในแต่ ละศาสตร์มาเป็นอย่างดี และมีจรรยาบรรณต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองอาชีพ และนักการเมืองสมัครเล่น ซึ่งต่างก็มีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม เพราะอาชีพนักการเมืองมี บทบาทต่อการบริหารประเทศ ซึ่ง อย่างน้อยมีความสำคัญ 2 ประการ คือ¹⁰

1. เป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ หรือที่เรียกว่าอำนาจทางการเมือง (political power) ส่งผล กระทบต่อวงกว้างของสังคม ไม่ว่าจะเป็นการล่มสลายทางการเมืองการเปลี่ยนแปลง การปกครอง การสูญเสีย อธิปไตย ตลอดจนเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และวิถีชีวิตของปัจเจกชน

2. ตำแหน่งทางการเมืองและการปกครอง (public office) ถือว่าเป็นตำแหน่งที่ต้อง ได้รับความไว้วางใจสูง จากประชาชน หมายความว่า ผู้ที่เป็นนักการเมือง ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง สมัครเล่นหรือนักการเมืองอาชีพ จะถูก

¹⁰มนตรี เจนวิทย์การ, จริยธรรมในวิชาชีพ, หน้า 69-71.

มองจากประชาชนในลักษณะที่เข้มงวดเป็นพิเศษกว่าบุคคลธรรมดา เพราะนักการเมืองเป็นบุคคลสาธารณะ คือ “ผู้นำ” ทางการเมือง ดังนั้นการพิจารณา จริยธรรมนักการเมืองจึงยึดหลัก 2 ประการดังกล่าวข้างต้น ไว้เสมอว่า การกระทำของนักการเมือง จะต้องเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความชอบธรรม เพราะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเป็นผู้เลือกเข้ามาทำงานการเมือง ขณะเดียวกันก็เป็นผู้รับผิดชอบจากการตัดสินใจในเรื่องนโยบายของรัฐบาลเสมอเช่นกัน

จริยธรรมนักการเมืองจึงมีความสำคัญมาก ซึ่ง แมกซ์เวเบอร์ (Max Weber) นักการเมืองควรมีจริยธรรมอย่างน้อย 2 อย่าง คือ จริยธรรมว่าด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาที่มี หลักการ (ethics of principled conviction) และ จริยธรรมว่าด้วยความรับผิดชอบ (ethics of responsibility) ซึ่งทั้ง 2 อย่างมีความเกี่ยวพันกันในลักษณะที่ว่า หากมีความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการ แต่ไม่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำที่เกิดจากความรู้สึกเช่นนั้น คนที่มีความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการจะได้รับความเคารพ แต่จะไม่มีใครยอมให้เป็นนักการเมือง ถ้าไม่มีความ รับผิดชอบ เพราะอาจใช้อำนาจที่ชอบธรรมไปทำลายระบบและบุคคลทางการเมืองได้ ในทัศนะของเวเบอร์ (Max Weber) นักการเมืองควรมีคุณสมบัติเด่น 3 ประการ คือ

1) มีอารมณ์ผูกพันแน่นแน่ว จริยธรรมต่ออุดมการณ์ (passion) ซึ่งหมายความว่า นักการเมืองจะต้องรู้สึกห่วงกังวล เอาใจใส่ต่อสิ่งที่เขาต้องการจะต่อสู้ คำว่า “passion” ไม่ใช่อารมณ์ที่เกิดจากความตื่นเต้นที่ไร้ความหมาย (sterile excitement) หรือเป็นเพียงเจตคติภายใน (inner attitude) เท่านั้น แม้แต่การปฏิบัติที่ปราศจากความรับผิดชอบต่อผู้อื่นก็ไม่ถือว่าเป็น passion

2) มีความรับผิดชอบ (responsibility) จริยธรรมของความรับผิดชอบต่อตัวที่จะชี้ให้เห็นชัดว่า นักการเมืองมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่ออุดมการณ์หรือไม่

3) มีวิจารณญาณ (judgment) ซึ่งหมายถึงความสามารถที่จะรักษาไว้ซึ่งความไม่ หวั่นไหวและความสงบ แต่สนองตอบต่อสภาพความเป็นจริง หรืออีกนัยหนึ่งจะต้องพิจารณาสิ่งต่างๆ และคนจากระยะห่าง การขาด วิจารณญาณเป็นบาปหนักอย่างหนึ่งของนักการเมือง เป็นสิ่งที่ ทำให้ได้ประสิทธิภาพทางการเมือง

เมื่อพิจารณาคุณสมบัติทั้งสามประการแล้วน่าจะประกอบกันเป็นจริยธรรมของ นักการเมือง เป็นพลังที่ เสริมสร้างบุคลิกภาพของนักการเมืองเพื่อบำเพ็ญกิจกรมทางการเมืองอัน เป็นกิจกรมของมนุษย์อย่างแท้จริง นักการเมืองจึงต้องมีอุดมการณ์มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมี วิจารณญาณเป็นเครื่องกำลัง ความหลงตัวเอง (vanity) เป็นสิ่งที่คุกคามอาชีพนักการเมือง ทำให้ขาดความเป็นกลาง ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นไปเพื่อการสร้าง ภาพลักษณ์ทางการเมืองเท่านั้น มิใช่การทำหน้าที่ทางการเมืองอย่างแท้จริง

6. ปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมือง

นับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จนถึงปัจจุบันเวลาผ่านไป 88 ปี ประชาธิปไตยของไทยยังถือว่ายังไม่มีความมั่นคง ยังคงล้มลุกคลุกคลานตลอดมา สิ่งที่แสดงออกได้อย่างชัดเจนในแง่ของประวัติศาสตร์ทางการเมืองของไทยก็คือ ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญ 20 ฉบับ มีการเลือกตั้ง 25 ครั้ง มี รัฐบาล 61 คณะ มีนายกรัฐมนตรี 29 คน และที่สำคัญคือ มีการปฏิวัติรัฐประหารถึง 13 ครั้ง¹¹ ปัญหาที่สำคัญ

¹¹ประวิช รัตนเพียร, ประชาธิปไตย *DiY Democracy ‘Do it yourself’*, (โรงพิมพ์ หยี่เฮง จำกัด, 2562), หน้า 26-27.

ประการหนึ่งที่เป็นส่วนทำให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหารจนทำให้ประเทศต้องหยุดชะงัก สิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ รากเหง้าของปัญหาก็มาจากการขาดคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองจนนำไปสู่การยึดอำนาจ การรัฐประหาร หรือปฏิวัตินั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฏวนทางการเมืองไทย ที่มีนักการเมืองเป็นผู้ขับเคลื่อนและรักษาผลประโยชน์ของตน มากกว่าจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติ วัฏวนที่เกิดขึ้นกับการเมืองไทยนั้น สามารถแยกออกเป็น 2 ลักษณะคือ

6.1) ปัญหาในด้านตัวบุคคล คือ ปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของตนเอง ยอมกระทำการทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ อันจะส่งผลทำให้ง่ายต่อการกอบโกยเอาผลประโยชน์ที่จะพึงมีเมื่อได้รับตำแหน่ง จนเกิดการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ซื้อขายตำแหน่ง จนนำไปสู่การคอร์รัปชันทุจริต ไม่โปร่งใส

6.2) ปัญหาในการบริหาร คือ ผู้บริหารหรือผู้นำขาดความรู้ความสามารถในการบริหาร มีการเล่นพรรคพวก เลือกเอาเฉพาะพวกของตนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีได้คำนึงถึงความรู้ความสามารถของบุคคลว่า จะสามารถช่วยเหลือประเทศชาติอย่างไรบ้าง

เมื่อปัญหาทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้น วัฏวนของการเมืองไทยก็กลับไปในรูปแบบเดิม คือ ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อผู้นำ และรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง จนเป็นบ่อเกิดของการเมืองบนท้องถนนซ้ำแล้วซ้ำอีก โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2548-2557 ที่เกิดการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพบนท้องถนนจนบานปลายไปสู่วิกฤติในที่สุด

ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาทางการเมืองสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การหันย้อนมองกลับไปสู่จุดเริ่มต้น นั่นคือ เริ่มจากตัวบุคคล หรือ ผู้นำ ผู้ปกครอง นักการเมือง ที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านคุณธรรมจริยธรรม เพราะผู้นำ ผู้ปกครอง นักการเมือง เป็นผู้ที่ขับเคลื่อนกลไกในการสร้างความสงบสุขให้สังคมตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ในขณะเดียวกัน พระพุทธศาสนาก็ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เป็นอันดับแรก หรือการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์เป็นอันดับแรกก่อนที่จะไปเป็นผู้นำ หรือนักปกครองที่มีธรรมในการปกครอง หรือที่เรียกว่า ธรรมาธิปไตย หมายถึงการปลูกฝังธรรมให้เกิดในจิตใจก่อนที่จะไปเป็นผู้นำ ผู้ปกครอง ในสมัยพุทธกาล ครายุคสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ นักการเมือง ผู้ปกครองระดับต่างๆ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นสำคัญ เพราะเมื่อผู้ปกครองมีธรรม ประชาชนก็ย่อมที่จะดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขนั่นเอง

7. หลักพุทธธรรมที่ผู้นำทางการเมืองพึงมี

ผู้นำหรือนักการเมืองที่ได้อาสาเข้ามารับใช้ประชาชนนอกเหนือจากจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิ วิทยุฒิ และคุณธรรมจริยธรรมในการเป็นผู้นำหรือนักการเมืองที่ดี เพื่อจะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างเต็มที่ ในแง่ของพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงชี้แนะหลักพุทธธรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้เป็นผู้ผู้นำที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมจริยธรรมจนถึงกระทั่งเป็นผู้ที่ประสานภายในดุลยภาพแห่งธรรมได้ หลักพุทธธรรมดังกล่าว ประกอบไปด้วย

7.1.1) หลักพรหมวิหารธรรม เป็นธรรมสำหรับทุกคนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นใน สังคม ในฐานะเป็น “พรหม” คือ เป็นผู้มิตศักยภาพในการที่จะสร้าง สรรค์และธำรงรักษาสังคมไว้โดยเฉพาะสำหรับผู้นำนั้น แน่นอนว่าจะต้องเป็น

แบบอย่างที่จะต้องมีพรหมวิหาร ๔ ประการ เพราะพรหมวิหารนั้นเป็นธรรมประจำใจของคนที่มีจิตใจยิ่งใหญ่ เป็นผู้ประเสริฐ ประกอบไปด้วย

(7.1.1.1) เมตตา หมายถึง ความเป็นมิตร ไมตรี ความมีน้ำใจปรารถนาดี ต้องการให้เขามีความสุข ซึ่งหมายถึงความปรารถนาดีต่อผู้อื่น แต่ละคนๆ ที่เรา เกี่ยวข้อง ขยายออกไปจนถึงความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ หรือ ต่อสังคมทั้งหมดทั่วทั้งโลก

(7.1.1.2) กรุณา คือ ความพลอยรู้สึกไหวตามความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือปัญหา ของเขา และต้องการช่วยเหลือปลดปล่อยให้เขาพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อนนั้น

(7.1.1.3) มุทิตา หมายความว่า เมื่อเขาเปลี่ยนไปในทางที่ดี ทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ประสบความสำเร็จก็มีความยินดีในความสำเร็จนั้นและช่วยส่งเสริมสนับสนุน

(7.1.1.4) อุเบกขา คือ การรักษาใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ผู้นำหรือนักการเมืองที่ดีจะต้องยึดธรรมเป็นใหญ่¹²

7.1.2) กัลยาณมิตรธรรม หรือ ธรรมของกัลยาณมิตร 7 ประการ คือ¹³

(7.1.2.1) ปิโย หมายถึง น่ารัก เพราะก่อปรด้วยเมตตา ชวนให้เข้าไปปรึกษาหารือ สอบถามเรียนธรรม แสวงปัญญา เหมือนร่มไม้ใหญ่ที่มองเห็นร่มเงาแต่ไกลแล้วอยากเข้าไปอาศัยหลบร้อนให้สบายใจ

(7.1.2.2) ครุ หมายถึง น่าเคารพ เพราะก่อปรด้วยคุณความดี มีศีลจารวัตรตรงตาม วางตนสมควรแก่ฐานะ เชื่อถือได้โดยสนิทใจว่าเป็นคนดีจริง อยู่ใกล้แล้วได้รับความอบอุ่น มั่นใจ เหมือนบ้านที่สร้างอย่างมั่นคง แข็งแรง อยู่อาศัยแล้วนอนหลับสนิทด้วยวางใจว่า ปลอดภัยอย่างแน่นอน

(7.1.2.3) ภาวนีโย หมายถึง นายกอง เพราะก่อปรด้วยปัญญา เป็นพหุสูตร ทรงภูมิรัฐภูมิธรรมรอบด้าน ลึกซึ้ง กว้างขวางอย่างแท้จริง ควรยึดเป็นแบบอย่าง สร้างแรงบันดาลใจให้อยากเจริญรอยตาม ทั้งยังสามารถเอื้ออำนวยการด้วยความสะดวกใจว่า เชี่ยวชาญปรารถนาดี มีความเป็นเลิศทางปัญญาและวิชาการ

(7.1.2.4) วุตตา จ หมายถึง มีวาทีลปิ เพราะก่อปรด้วยศิลปะในการพูด รู้ว่าพูดอย่างไรจึงได้ผล พูดอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับสถานการณ์และจริตของบุคคล พูดอย่างไรจึงจะทำให้เรื่องที่พูดแจ่มกระจ่างสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ฟัง

(7.1.2.5) วจนกฺขโม หมายถึง มีความสามารถในการฟังอย่างลึกซึ้ง เพราะก่อปรด้วยความอดทน ใจเย็น เห็นว่าคำพูดของผู้อื่นเป็นสิ่งที่สมควรน้อมใจรับฟังด้วยความเคารพในสิ่งที่ผู้พูดต้องการจะกล่าว ยินดีฟังทัศนะที่แตกต่างหลากหลายโดยไม่โกรธ ไม่ฉุนเฉียว ไม่หงุดหงิด ไม่เห็นว่าเป็นสิ่งต่ำต้อยด้อยค่า

(7.1.2.6) คมฺภีรญฺจกถกฺกตา หมายถึง มีความสามารถในการอธิบายขยายความได้อย่างลึกซึ้ง เพราะก่อปรด้วยความรอบรู้อย่างสุขุม ลุ่มลึก ทั้งยังมีศิลปะในการอธิบายขยายความเรื่องที่ลึกซึ้งให้เข้าใจง่าย

(7.1.2.7) โน จฏฐาเน นิโยชเย หมายถึง ไม่ชักนำในทางที่ผิด เพราะก่อปรด้วยวิจยญาณและความปรารถนาดี จึงมีแต่ความเมตตาต่อผู้ที่เข้ามาสนทนา ปรารถนาให้เขาได้รับแต่สิ่งที่ดีงามล้ำเลิศโดยส่วนเดียว

¹² พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ 22. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557), หน้า 259.

¹³ พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี, สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/dhamma/94082>).

7.1.3) สังคหัตถุธรรม หรือสังคหัตถุ 4 หมายถึงหลักธรรมในการยึดเหนี่ยวจิตใจกัน ซึ่งบุคคลหรือผู้ปกครองที่ทำให้มหาชนเกิดความพึงพอใจย่อมที่จะปกครองได้ง่าย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหลักในการครองใจคน¹⁴

(7.1.3.1) ทาน คือ การรู้จักให้ รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือด้วยการแบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่นที่ควรให้ ตลอดจนให้ปัญญา และศิลปวิทยารวมไปถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ทำให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุข เพราะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

(7.1.3.2) ปิยวาจา คือ การพูดจาน่ารัก ปราศภัยด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน ไพเราะ เป็นที่รักพูดด้วยถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจ ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ได้ยินได้ฟัง ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

(7.1.3.3) อตถจริยา คือ การบำเพ็ญให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้อื่น เป็นการปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ การทำ ตนให้เป็นประโยชน์เท่าที่จะทำได้ เช่น ส่งเสริมจริยธรรม ส่งเสริมให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี การช่วยเหลือผู้อื่นจะทำให้หมู่คณะ และสังคม และประเทศชาติมีความก้าวหน้า ได้รับความสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างดี

(7.1.3.4) สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย การทำตัวให้เข้ากันได้ เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ไม่เอาเปรียบ ร่วมเผชิญ และแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ไม่ถือเราถือเขา รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น เช่น ในยามที่ตนตกทุกข์ได้ยากก็ไม่ทอดทิ้งยังช่วยเหลือ ย่อมเกิดความสุข และความสามัคคีในหมู่คณะ

7.1.4) ทศพิธราชธรรม หรือ ธรรมของผู้ปกครอง 10 ประการ ที่ผู้ปกครองจะต้องเสริมสร้างให้มีขึ้นเป็นคุณสมบัติประจำตัว เพื่อยึดเหนี่ยวนำใจสมาชิกในกลุ่มให้บรรลุถึงเป้าหมาย ประกอบไปด้วย

(7.1.4.1) ปริชาคะ ความเสียสละ หมายถึง การที่จะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ที่ปกครองสมบูรณ์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

(7.1.4.2) อาชชวะ ความซื่อตรง หมายถึง ความซื่อตรง ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

(7.1.4.3) มัททวะ ความอ่อนโยน หมายถึง การที่เป็นผู้ปกครองจะต้องมีอัธยาศัยไมตรีที่ไม่เย่อหยิ่ง หยวนคาย กระด้าง ถือตัวถือตน มีความสง่าในท่วงที ภิรยาสุภาพ นุ่มนวล

(7.1.4.4) ตปะ ความยับยั้งชั่งใจ หมายถึง ผู้ปกครองจำเป็นต้องฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้สามารถทนต่อกิเลส หรือสิ่งชั่วร้ายที่เข้ามากระทบจิตใจ ข่มใจมิให้เกิดความอยากได้ อยากใหญ่ และจิตใจที่คับแคบ

(7.1.4.5) อักโกธะ การไม่โกรธ หมายถึง ผู้ปกครองไม่ควรแสดงอาการเกรี้ยวกราด และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความโกรธ

(7.1.4.6) อวิหิงสา การไม่เบียดเบียน หมายถึง การไม่บีบบังคับกดขี่ เช่น เก็บภาษีขูดรีด หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาดไม่หลงระเริงอำนาจจนขาดความกรุณา หรือหาเหตุเบียดเบียนลงโทษประชาชนผู้ใดผู้หนึ่ง

¹⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า 15.

(7.1.4.7) ขันติ ความอดทน หมายถึง การอดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ทอดยถ์ ถึงจะได้รับการยั่วแญ่แญ่หนัด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างใด ก็ไม่หมัดกำลังใจ ซึ่งการอดทนเป็นคุณสมบัติอีกประการหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อผู้นำหรือผู้ปกครอง

(7.1.4.8) อวิโรธนะ ความหนักแน่น หมายถึง การวางใจให้หนักแน่นในธรรมคงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวนไหว เพราะถ้อยคำที่ติร้าย¹⁵

7.1.5) สปัธิฐธรรม 7 หรือ ธรรมสำหรับผู้ปกครอง นักการเมือง ซึ่งถือเป็นคุณสมบัติประจำตัวของบุคคลที่ทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำ ประกอบไปด้วย¹⁶

(7.1.5.1) รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะ หรือจะทำอะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง เช่น อย่างผู้ปกครองประเทศชาติก็ต้องรู้หลักรัฐศาสตร์ และรู้กฎกติกาของรัฐคือกฎหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญลงมา แล้วก็ยืนอยู่ในหลักการ

(7.1.5.2) รู้จุดหมาย ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่รู้ว่าจะนำคนและกิจการไปไหน นอกจากรู้จุดหมายมีความชัดเจนในจุดหมายแล้ว จะต้องมีความแน่วแน่มั่นคงที่จะไปให้ถึงจุดหมายด้วย

(7.1.5.3) รู้ตน คือ ต้องรู้ตัวตนเองคือใครมีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใด มีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน มีข้อยั้งข้อหย่อน จุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร จะต้องสำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตัวเอง ให้มีคุณสมบัติความสามารถยิ่งๆ ขึ้นไป ไม่ใช่ว่าเป็นผู้นำแล้วจะเป็นคนสมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเอง ยิ่งเป็นผู้นำก็ยิ่งต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาให้หน้าได้ดียิ่งขึ้นไป

(7.1.5.4) รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี หมายความว่าต้องรู้จักขอบเขตขีดขั่นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่างๆ

(7.1.5.5) รู้กาล คือ รู้จักเวลา เช่น รู้ลำดับ ระเบียบ จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะสมของเวลาว่า เรื่องนี้จะลงมือตอนไหน เวลาไหน จะทำอะไรอย่างไร จึงจะเหมาะสม ดังจะเห็นว่าแม้แต่การพูดจาก็ต้องรู้จักกาลเวลาตลอดจนรู้จักวางแผนงานในการใช้เวลา

(7.1.5.6) รู้ชุมชน คือ รู้สังคม ตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวาง คือ รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติ ว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอะไรมีความต้องการอย่างไร

(7.1.5.7) รู้บุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัดอัธยาศัย ความสามารถอย่างไร เพื่อใช้คนให้เหมาะกับงาน

ผู้นำหรือผู้ปกครองนอกจากจะต้องมีหลักธรรมที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การบริหารงานหรือดูแลทุกข์สุขของประชาชนดังที่กล่าวไว้แล้วนั้น สิ่งที่ผู้นำจะต้องละ หรือไม่ควรมัวอยู่ในการปกครองก็คือ อกติ หมายถึง ความลำเอียง หรือ การเขวออกนอกหนทางที่ควรประพฤติปฏิบัติ มี 4 อย่างด้วยกัน คือ

(7.1.5.8) ฉันทาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะชอบ- โทสาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะชัง

(7.1.5.9) ภยาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะกลัว- โมหาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะเมา

¹⁵พระมหาพรหมชา ฐมฺหาโส, พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ 3, (โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557), หน้า 397-409.

¹⁶พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า 24-26.

หลักอคติ 4 นี้ เป็นสิ่งที่ผู้นำต้องละอย่างเด็ดขาด มิเช่นนั้น ย่อมที่จะส่งผลต่อการปกครอง เกิดการไม่ไว้วางใจกันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม

8. บทสรุป

ผู้นำ ผู้ปกครอง นักการเมือง จัดเป็นบุคคลที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ภายใต้การดูแล ประสานและสร้างความร่วมมือระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม ผู้นำที่ดีนั้นจะต้องเป็นผู้นำที่มีทั้งความรู้ความสามารถทางโลกและทางธรรม หรือเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ในทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับผู้นำ ที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือผู้อื่น โดยยึดหลักธรรมมาธิปไตยในการปกครองดูแลประชาชน ซึ่งหมายถึงการนำเอาธรรมะมาใช้เป็นเครื่องมือปกครองเพื่อให้เกิดความผาสุกของประชาชนนั่นเอง ดังนั้น เมื่อผู้นำได้รับการพัฒนาด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนาหรือมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ย่อมที่จะสร้างความตระหนักรู้ในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ในกฎทันทสุตรหรือยุทธวิธีที่นำเอาหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้นำให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างยิ่ง โดยมีเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาผู้นำคือ ผู้นำ ผู้ปกครอง นักการเมืองนั้น สามารถที่ดูแลประชาชนให้เกิดความสงบสุขได้ ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า พุทฺชนหิตายะ พุทฺชนสุขายะ โลกานุกัมปายะ ซึ่งแปลว่า เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ชนจำนวนมาก หรือแก่มวลมนุษยชาติ และทำงานทุกอย่างเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลกนั่นเอง

ในแง่ของพระพุทธศาสนา ผู้นำ ผู้ปกครอง นักการเมือง จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการขัดเกลา และตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม เป็นแบบอย่างแก่ผู้อยู่ภายใต้การปกครอง และจะต้องมีธรรมะประจำใจ ที่จะช่วยส่งเสริมให้เป็นผู้นำที่ดี โดยหลักธรรมที่ผู้นำทั้งหลายพึงมี ประกอบไปด้วย 1) หลักพรหมวิหารธรรม หมายถึงหลักในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมในฐานะเป็น “พรหม” ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้นำที่มีพรหมวิหาร 4 ประการ 2) หลักกัลยาณมิตรธรรม หมายถึง ธรรมของกัลยาณมิตร 7 ประการ 3) สังคหวัตถุธรรม หมายถึง หลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจ 4) ทศพิธราชธรรม หมายถึงหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองที่ดี และ 5) สัมปรีชธรรม 7 หมายถึง หลักคุณสมบัติในตัวของผู้ผู้นำ หรือธรรมที่จะทำให้เป็นสัตบุรุษ ดังนั้น ผู้นำ ผู้ปกครอง นักการเมือง เมื่อยึดมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้ง 5 หลักนี้แล้วย่อมที่จะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนและปกครองผู้อื่นได้อย่างสงบสุข ปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับการขาดจริยธรรมของผู้ปกครองย่อมที่จะได้รับการขัดเกลาให้ลดน้อยลงจนหมดไปในที่สุด

9. เอกสารอ้างอิง

อง.จตุกก (ไทย) 21/70/89

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มนุษย์กับสังคม. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550

ประวิช รัตนเพียร. ประชาธิปไตย Diy Democracy ‘Do it yourself’ โรงพิมพ์ หยี่เฮง จำกัด, 2562

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2563)

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. สำนักพิมพ์สยาม,
2550

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 22. โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกการพิมพ์,
2546

พระภวนาวิริยคุณ. **รัฐศาสตร์เชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากรู๊ป, 2547

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/dhamma/94082>).

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. **พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 3. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557

มนตรี เจนวิทย์การ. **จริยธรรมในวิชาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2546

รภัทร์ เสรีรังสรรค์. **นักการเมืองไทย: จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชันสภาพปัญหา
สาเหตุ ผลกระทบ แนวทางแก้ไข**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธาร, 2549

สมบัติ จันทรวงศ์. **ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น: บทวิเคราะห์โสเกรตีส** พิมพ์ครั้งที่ 2. สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535